

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У ПОЛІЕТНІЧНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Досліджено механізми державного управління, спрямовані на забезпечення політичної стабільності у поліетнічних регіонах України, що є особливо важливим у контексті воєнних викликів, посилення зовнішніх впливів та масштабних соціально-демографічних змін. Розкрито сучасні теоретичні підходи до управління поліетнічними територіями, проаналізовано зміст і ефективність нормативно-правових, інституційних, адміністративних, інформаційних та соціокультурних механізмів, які застосовують органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Визначено ключові проблеми щодо стабілізації міжетнічних відносин, зокрема недостатньої інтеграції національних меншин, нерівномірності розвитку регіонів та обмеженості інструментів комунікації між владою і громадами. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення управлінських практик, спрямованих на посилення політичної консолідації та зміцнення суспільної єдності.

Ключові слова: державне управління, політична стабільність, поліетнічні регіони, етнополітика, міжетнічна взаємодія, національні меншини, публічна політика, соціальна інтеграція, регіональна безпека, децентралізація, консолідація.

Aslanov Stellas. Mechanisms of public administration for ensuring political stability in the multiethnic regions of Ukraine

The article examines the mechanisms of public administration aimed at ensuring political stability in the multiethnic regions of Ukraine, which is particularly important in the context of wartime challenges, intensified external influences, and large-scale socio-demographic transformations. The study outlines contemporary theoretical approaches to the governance of multiethnic territories and analyzes the content and effectiveness of legal, institutional, administrative, informational, and sociocultural mechanisms employed by state authorities and local self-government bodies. The article identifies key problems

© АСЛАНОВ Стеллас Антипович – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет», дійсний член (академік) академії політико-правових наук України; ORCID: 0000-0001-9933-4104; e-mail: Stelas1969@gmail.com

hindering the stabilization of interethnic relations, including insufficient integration of national minorities, uneven regional development, and limited communication tools between authorities and local communities. Based on the conducted analysis, proposals are formulated to improve governance practices aimed at strengthening political consolidation and enhancing social cohesion.

Key words: *public administration, political stability, multiethnic regions, ethnopolitics, interethnic interaction, national minorities, public policy, social integration, regional security, decentralization, consolidation.*

Вступ. Політична стабільність у поліетнічних регіонах України постає однією з ключових передумов збереження цілісності держави, її демократичного розвитку та ефективного функціонування системи публічного управління. Поліетнічний характер окремих територій зумовлює специфіку соціально-політичних процесів, що вимагають особливої уваги з боку держави, оскільки саме етнокультурне різноманіття може виступати як чинником розвитку, так і джерелом потенційних ризиків та конфліктогенності. Сучасний контекст, позначений повномасштабною війною РФ проти України, інтенсивними внутрішніми та зовнішніми міграційними процесами, зміною демографічної структури населення та зростанням зовнішнього інформаційного впливу, суттєво ускладнює управлінську ситуацію в регіонах з етнічною мозаїкою.

Важливим викликом для держави є забезпечення балансу між інтеграційними процесами та гарантуванням прав національних спільнот, запобіганням соціально-політичним конфліктам і підтриманням довіри до органів влади. В умовах трансформації інститутів публічного управління, цифровізації державних сервісів, удосконалення системи місцевого самоврядування та реформування сектора безпеки особливого значення набуває питання розроблення ефективних механізмів державного впливу на етнополітичні процеси. Саме ці механізми визначають здатність держави забезпечувати справедливе представництво, доступ до ресурсів, участь громад у прийнятті рішень та формування стійкої міжетнічної взаємодії.

Мета дослідження – здійснити аналіз механізмів державного управління, що забезпечують політичну стабільність у поліетнічних регіонах України. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: проаналізувати сучасні інституційні, нормативні, адміністративні та соціокультурні механізми, які застосовуються

органами влади; виявити ключові проблеми їх функціонування; визначити напрями вдосконалення управлінських практик у контексті сучасних безпекових та соціально-політичних викликів.

Стан розробки проблеми та методи дослідження. Проблематика політичної стабільності у поліетнічних регіонах посідає вагоме місце в сучасній українській та світовій науковій думці, формуючи міждисциплінарний напрям досліджень на перетині етнополітології, державного управління, конфліктології, соціальної антропології та безпекознавства. У вітчизняній науковій традиції значний внесок у вивчення етнополітичних процесів зробили В. Котигоренко, О. Майборода, І. Кресіна, В. Явір, Л. Нагорна, О. Антонюк, М. Головатий, А. Ручка, А. Кудряченко, які досліджували проблеми міжетнічної взаємодії, етнополітичної мобілізації, формування ідентичностей та ролі держави у забезпеченні міжетнічної рівноваги. У контексті стабільності поліетнічних територій важливими є праці, присвячені транскордонним взаємодіям, етнополітичній безпеці та превенції конфліктів, зокрема дослідження Г. Перепелиці, Є. Магди та М. Обушного.

У сукупності сучасні українські наукові дослідження переконливо демонструють, що поліетнічність як така не є самодостатнім чинником конфліктності. Потенційні ризики виникають не через етнічне різноманіття, а переважно внаслідок неузгодженості державної політики, слабкості інституцій, дефіциту ефективних механізмів взаємодії між владою та національними спільнотами. Вирішальну роль у забезпеченні політичної стабільності відіграють якісні інструменти державного управління, здатність інститутів влади гарантувати справедливість, рівність можливостей, інклюзивність політичних процесів і створення сприятливих умов для конструктивної міжетнічної взаємодії. Саме ефективне управління визначає рівень довіри до держави, інтенсивність міжкультурного діалогу та здатність суспільства до консолідації.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правові механізми становлять фундаментальний інструментарій державної етнонаціональної політики та формування політичної стабільності у поліетнічних регіонах України. Їхнє значення визначається тим, що саме правові норми встановлюють рамкові умови рівноправності громадян, гарантують захист культурних і мовних прав національних спільнот, визначають стандарти державної політики у сфері

етнополітичних процесів та формують інституційні засади взаємодії держави й етнічних груп. В основі нормативно-правового забезпечення лежать конституційні положення про рівність усіх громадян незалежно від етнічного походження, мови чи культурної належності, а також норми, спрямовані на забезпечення недискримінації та суспільної інтеграції [1].

Важливою складовою національної правової системи є спеціальні закони, що регламентують статус і права національних меншин. Зокрема, Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» закріплює комплекс правових гарантій, орієнтованих на захист етнокультурної самобутності, розвиток мовних практик, участь у культурному житті та здійснення громадської діяльності. Цей нормативний акт визначає засади співпраці органів державної влади з національними спільнотами, механізми їхнього представництва та умови доступу до ресурсів і послуг [2]. У контексті поліетнічних регіонів значущим є й Закон України «Про корінні народи України», який окреслює особливі гарантії для кримських татар, караїмів і кримчаків, передбачаючи інституційно-правові механізми захисту їхніх колективних прав, культурної спадщини та політичного представництва [3].

Вагому роль у забезпеченні стабільності відіграє законодавство у сфері освіти, культури та мовної політики. Закон України «Про освіту» визначає можливість використання мов національних меншин у навчальному процесі відповідно до європейських стандартів, а Закон України «Про культуру» акцентує на підтримці національно-культурних товариств, сприянні збереженню традицій, розвитку культурної інфраструктури та проведенню міжкультурного діалогу [4; 5].

Нормативно-правові механізми державної етнопонаціональної політики органічно інтегровані в систему міжнародних зобов'язань нашої країни. Україна ратифікувала ключові документи Ради Європи – Рамкову конвенцію про захист національних меншин та Європейську хартію регіональних або міноритарних мов, що забезпечує включення європейських стандартів у національну правову систему [6; 7]. Наявність міжнародного компонента зобов'язує державні органи здійснювати регулярний моніторинг реалізації прав національних спільнот, запроваджувати індикатори оціню-

вання ефективності державної політики та адаптувати управлінські практики до рекомендацій профільних інституцій.

Поліетнічні регіони України є складними соціально-політичними системами, в яких етнокультурне різноманіття поєднується із специфічними історичними, географічними та соціально-економічними умовами. Політична стабільність у таких територіях визначається не лише поліетнічною структурою населення, а й якістю державного управління, рівнем інтегрованості етнічних груп у політичний процес, особливостями міжетнічної взаємодії та стійкістю інституцій влади [8]. Регіональна специфіка етнополітичних процесів в Україні істотно варіює залежно від історичних умов, етнодемографічної структури населення та характеру зовнішніх впливів. Як підкреслюється в колективній монографії «Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості», західні поліетнічні прикордонні області, зокрема Закарпатська, вирізняються історично сформованою поліетнічністю, тривалими культурними зв'язками з державами Центральної Європи та специфічними моделями міжетнічної взаємодії. Натомість східні індустриально-урбанізовані регіони, включаючи Донецьку область, характеризуються змішаною етнокультурною структурою, сформованою внаслідок радянської індустриалізації та масових міграцій, що зумовило іншу динаміку етнополітичних процесів та своєрідні форми політичної мобілізації [9]. Таким чином, автори монографії наголошують, що різні типи регіонів України демонструють відмінні моделі етнополітичного розвитку, що й обумовлює необхідність їх диференційованого аналізу.

Закарпатська область, за оцінками В. Трощинського, належить до найбільш поліетнічно структурованих регіонів України, де внаслідок тривалої історичної еволюції сформувалося стабільне етнокультурне різноманіття, представлене угорською, румунською, словацькою, ромською, німецькою та іншими етнічними спільнотами. Автор наголошує, що етнічна специфіка Закарпаття формується одночасно під впливом внутрішніх соціально-економічних чинників та транскордонних взаємодій, оскільки регіон історично був відкритим до культурних контактів із сусідніми країнами Центральної Європи. Така багатошаровість етнокультурного ландшафту, за В. Трощинським, сприяє розвитку міжетнічного співіснування та практик мирної комунікації, але водночас підвищує

чутливість регіону до зовнішніх впливів, зокрема у сферах мови, освіти та культурної політики, що потребує зваженої державної стратегії регулювання міжетнічних відносин [10]. Також Закарпаття характеризується загалом низьким рівнем політичної конфліктності та порівняно високим рівнем толерантності у міжетнічних стосунках. Етнічні групи здебільшого інтегровані в місцеву соціально-політичну систему, що проявляється у їх представленості в органах місцевого самоврядування, участі в громадському житті, підтримці культурної автономії та збереженні власної етнічної ідентичності. Але регіон залишається вразливим до зовнішньої політизації етнічного питання – насамперед з боку Угорщини, яка упродовж останнього десятиліття системно розширює свою присутність у регіоні через культурні, освітні, інформаційні та громадсько-політичні канали.

З огляду на це у науковому дискурсі зростає кількість досліджень, які звертають увагу на ризики політизації етнічного питання угорської меншини та на можливі дестабілізуючі наслідки активної участі Угорщини в місцевих процесах. Ключові критичні аспекти включають: політизацію мовно-освітнього питання, культурно-гуманітарний вплив із політичними елементами, питання подвійного громадянства, інформаційно-політичний вплив, а також фінансову та консультативну підтримку політичних сил та громадських структур.

Що стосується Донецької області, то на початку російської збройної агресії у 2014 році вона мала виразно поліетнічний характер, у якому поряд з українцями значною була чисельність етнічних греків, вірмен, білорусів, татар, євреїв, росіян та інших спільнот. На відміну від Закарпаття етнічна структура Донбасу формувалася переважно в контексті індустріалізації та міграції радянського періоду, що зумовило менш органічну етнокультурну інтеграцію та формування змішаних ідентичностей.

Донбас є регіоном, історична динаміка якого значною мірою визначалася радянською індустріалізацією, високим рівнем урбанізації та масштабними міграційними процесами, що сприяло формуванню специфічної політичної культури та соціальної структури населення [11]. Дослідники звертають увагу на те, що у регіоні існувала значна частка російськомовного населення та розвинені транскордонні соціокультурні зв'язки з росією, що об'єктивно

впливало на особливості локальної ідентичності. У сукупності ці фактори визначали підвищену вразливість регіону до зовнішніх інформаційних та політичних впливів.

Після 2014 року, згідно з низкою міжнародних і українських досліджень, саме зазначені структурні особливості Донбасу були використані російською федерацією у межах гібридної агресії, що включала інформаційно-пропагандистські кампанії, маніпуляції історичними наративами та активну експлуатацію теми мовної ідентичності. Науковці підкреслюють, що один із ключових механізмів дестабілізації полягав у поширенні пропагандистських конструкцій «руського міра», спрямованих на підрив довіри до українських державних інституцій та формування альтернативного, проросійського політичного дискурсу. Крім того, сучасні дослідження мовної політики в Україні демонструють, що мовне питання в регіоні стало одним з інструментів політичної мобілізації, тоді як до 2014 року воно не мало настільки загостреного характеру.

На жаль, значна частина території Донбасу й надалі залишається тимчасово окупованою внаслідок збройної агресії російської федерації. Це створює комплекс глибоких політичних, безпекових, соціальних та гуманітарних викликів, які визначають невизначений статус регіону в коротко- та середньостроковій перспективі. Наукові дослідження та аналітичні звіти одноставно підкреслюють, що тривала окупація призводить до руйнування інституцій, деформації правового поля, трансформації інформаційного середовища та зміни структури соціальних відносин, що ускладнює формування прогнозів щодо подальшого розвитку регіону.

Майбутня доля Донбасу передусім залежатиме від загально-го перебігу війни, міжнародної підтримки України, ефективності політики реінтеграції та здатності держави забезпечити стабільність і безпеку після відновлення контролю над територіями. Водночас тривале перебування під російським окупаційним управлінням створює ризики, пов'язані з масштабом соціально-економічних руйнувань, змінами у локальних ідентичностях та потенційною радикалізацією частини населення. А тому доля Донбасу поки що залишається відкритим питанням, що потребує постійного наукового аналізу, стратегічного планування й підтримки з боку держави та міжнародної спільноти.

Висновки. Порівняльний аналіз поліетнічних регіонів України свідчить, що етнічне різноманіття не є самодостатнім чинником ані стабільності, ані конфліктності. Вирішальне значення мають історичні моделі розвитку, структура політичної культури, стійкість інституцій та інтенсивність зовнішніх впливів.

Закарпаття демонструє модель відносно стабільної поліетнічності, сформованої історичним співіснуванням кількох етнічних груп та їх інтегрованістю у регіональні інститути. Незважаючи на зовнішні спроби політизації етнічного питання, базові параметри стабільності зберігаються завдяки інклюзивності місцевого самоврядування й усталеним практикам міжетнічної взаємодії.

Донбас, навпаки, характеризується поєднанням радянської індустріальної спадщини, амбівалентної ідентичності та значного зовнішнього впливу, що створило умови для масштабної гібридної агресії росії. Саме зовнішній фактор став визначальним у трансформації мовно- і культурно-ідентифікаційних відмінностей у чинники політичної мобілізації та конфлікту.

Отже, ефективна державна політика щодо поліетнічних територій має бути диференційованою: для Закарпаття – спрямованою на запобігання зовнішній політизації і підтримку інклюзії, для Донбасу – на безпекову реінтеграцію, відновлення інституційної спроможності та подолання наслідків інформаційної агресії. Поліетнічність може бути ресурсом розвитку або інструментом дестабілізації – залежно від того, наскільки держава здатна забезпечити стійкість інституцій та нейтралізувати зовнішні загрози.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> 2. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13.12.2022 № 2827-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20> 3. Про корінні народи України: Закон України від 01.07.2021 № 1616-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20> 4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> 5. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> 6. Рамкова конвенція про захист національних меншин: ратифікована Законом України від 09.12.1997 № 703/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055 7. Європейська хартія регіональних або міноритарних мов: ратифікована Законом України від 15.05.2003 № 802-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 8. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні:

політологічний концепт: монографія. Київ: Ін-т політ. і етнонац. досліджень НАН України; Світогляд, 2004. 722 с. **9.** Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: монографія/ Панчук М. І., Євтух В. Б., Войналович В. А., Котигоренко В. О., Калакура О. Я., Кочан Н. І., Макаренко Н. А., Горбань Т. Ю., Ляшенко О. В., Ковач Л. В. Київ:, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с. **10.** Трощинський В. П. Міжетнічні відносини в Україні: соціально-політичний аналіз. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. С. 112-118. **11.** Балабан Р., Журженко Т. Донбас у соціокультурному та політичному вимірі. Харків: Харківський центр гендерних досліджень, 2013. С. 17-28.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>. **2.** Pro natsionalni menshyny (spilnoty) Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 № 2827-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20>. **3.** Pro korinni narody Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 01.07.2021 № 1616-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20>. **4.** Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. **5.** Pro kulturu: Zakon Ukrainy vid 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>. **6.** Ramkova konventsiiia pro zakhyst natsionalnykh menshyn : ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 09.12.1997 № 703/97-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055. **7.** Yevropeiska khartiia rehionalnykh abo minoritarnykh mov: ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 15.05.2003 № 802-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014. **8.** Kotyhorenko V. O. Etnichni protyrichchia i konflikty v suchasni Ukraini: politolohichni kontsept : Monohr. V. O. Kotyhorenko; NAN Ukrainy. In-t polit. i etnonats. doslidzh. Kyiv : Svitohliad, 2004. 722 s. **9.** Etnopolitychni protsesy v Ukraini: rehionalni osoblyvosti : [kolektyvna monohr.] Panchuk M. I., Yevtukh V. B., Voinalovych V. A., Kotyhorenko V. O., Kalakura O. Ya., Kočan N. I., Makarenko N. A., Horban T. Yu., Liashenko O. V., Kovach L. V.; NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa. Kyiv : IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2011. 396 s. **10.** Troshchynskiy V. P. Mizhetchni vidnosyny v Ukraini: sotsialno-politychni analiz. Kyiv : Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2010. S. 112–118. **11.** Balaban R., Zhurzhenko T. Donbas u sotsiokulturnomu ta politychnomu vymiri. Kharkiv : KhTsHD (Kharkivskiy tsentr gendernykh doslidzhen), 2013. S. 17–28.

Aslanov Stellas. Mechanisms of public administration for ensuring political stability in the multiethnic regions of Ukraine

This article investigates the mechanisms of public administration designed to ensure political stability in the multiethnic regions of Ukraine, a task of particular urgency in the context of ongoing military aggression, intensified external pressures, and significant socio-demographic transformations. The

research situates the problem within the broader theoretical paradigm of governance in ethnically diverse societies, drawing on contemporary frameworks of multicultural administration, conflict prevention, and regional security studies. Special attention is devoted to the identification, classification, and critical evaluation of key administrative instruments used by Ukrainian state authorities and local self-government bodies to regulate interethnic relations and maintain institutional stability. The analysis covers five major categories of governance mechanisms: normative-legal, institutional, administrative-procedural, information-communication, and sociocultural. The study demonstrates that the effectiveness of these mechanisms varies substantially across different multiethnic regions due to structural disparities, the intensity of external influence, and the historical trajectories of regional identity formation. The article highlights a number of systemic challenges that constrain the stabilizing potential of public administration, including the uneven pace of regional development, insufficient integration of national minorities into local decision-making processes, fragmented public communication strategies, and the persistence of vulnerabilities in border regions exposed to foreign political or informational interference. Furthermore, the research provides a comparative perspective on Western and Eastern multiethnic regions of Ukraine, illustrating how distinct historical, socio-economic, and geopolitical contexts shape the patterns of interethnic interaction and influence the choice of administrative tools. Emphasis is placed on the need for a differentiated, context-sensitive approach to public administration that combines inclusive policy design, targeted institutional reforms, enhanced civic engagement, and resilience-oriented communication strategies. Based on the findings, the article offers a set of recommendations aimed at strengthening political consolidation, improving the institutional capacities of public authorities, and fostering social cohesion within ethnically diverse communities. These proposals contribute to the broader academic and policy-oriented discourse on managing diversity, safeguarding regional stability, and promoting democratic governance in multiethnic states.

Key words: public administration; political stability; multiethnic regions; ethnopolitics; interethnic relations; national minorities; public policy; regional security; social integration; decentralization, consolidation.